

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Педагогічний факультет
Кафедра початкової та дошкільної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи

Н. В. Михальченко

30 серпня 2023 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
З НАРОДОЗНАВСТВОМ**

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

012 Дошкільна освіта

Освітня програма: Дошкільна освіта

Миколаїв - 2023

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Трифонова Олена Сергіївна, професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти, докторка педагогічних наук, професорка.

РЕЦЕНЗЕНТ: Казанцева Лариса Іванівна, докторка педагогічних наук, професорка,
деканеса факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти Бердянського державного
педагогічного університету.

Програму схвалено на засіданні кафедри початкової та дошкільної освіти

Протокол від «29» серпня 2023 року № 1
Завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти _____ (С. І. Якименко)

Програму погоджено навчально-методичною комісією педагогічного факультету

Протокол від «29» серпня 2023 року №1
Голова навчально-методичної комісії (Л.М. Хрящевська)

Програму погоджено навчально-методичною радою університету

Протокол від «30» серпня 2023 року № 12
Голова навчально-методичної ради університету (Н. В. Михальченко)

Анотація

Навчальна дисципліна «Методика навчання української мови з народознавством» спрямована на ознайомлення студентів із теоретичними, психолого-педагогічними, лінгвістичними й лінгводидактичними засадами навчання дітей української мови в закладах дошкільної освіти; збагачення словника майбутніх фахівців народознавчими поняттями, образними виразами, малими жанрами фольклору; прищеплення педагогічних умінь і навичок роботи з дітьми з українського народознавства. У процесі вивчення навчального курсу студенти ознайомлюються зокрема з поняттями: «інтерференція», «транспозиція», «українське народознавство», «білінгвізм»; методами, прийомами, формами і засобами навчання дітей української мови та ознайомлення з народознавством; тематичними програмами навчання дітей української мови в закладах дошкільної освіти та ознайомлення їх з народознавством. Особливе значення в процесі вивчення навчальної дисципліни надається розгляду специфіці методів навчання української мови в умовах полікультурного середовища, спеціальним принципам навчання вимови українських звуків, лексики, добору та подачі граматичного матеріалу на занятті, навчання дітей українського діалогічного й монологічного мовлення, а також методиці ознайомлення дітей із національними традиціями, ремеслами, державними й національними символами України.

Ключові слова: методика, українська мова, українське народознавство, заклади дошкільної освіти, принципи, інтерференція, транспозиція.

Summary

The academic discipline "Methodology for teaching Ukrainian language and ethnography" is aimed at familiarizing students with the theoretical, psychological, pedagogical, linguistic and linguo-didactic principles of teaching children the Ukrainian language in pre-school education facilities; enrichment of the future specialists vocabulary with ethnography concepts, metaphors, nursery rhymes; teaching skills of working with children in Ukrainian ethnography. In the course of training, students get acquainted in particular with the concepts: "language transfer", "grammatical transposition", "Ukrainian ethnography", "bilingualism"; methods, techniques, forms and means of teaching children the Ukrainian language and familiarizing with ethnography; thematic programs of teaching children the Ukrainian language in preschool institutions and acquainting them with ethnography. Special importance in the study of the discipline is given to the specifics of teaching the Ukrainian language in a multicultural environment, special principles of teaching pronunciation of Ukrainian sounds, vocabulary, selection and presentation of grammatical material in class, teaching children Ukrainian dialogue and monologue speech, as well as methods of acquainting children with national traditions, crafts, state and national symbols of Ukraine.

Key words: methodology, Ukrainian language, Ukrainian ethnography, pre-school education facilities, principles, language transfer, grammatical transposition.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання української мови з народознавством» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес оволодіння теоретико-методичними засадами навчання дітей української мови та ознайомлення їх із українським народознавством.

Міждисциплінарні зв'язки: Українська мова за професійним спрямуванням, Дитяча література, Дошкільна лінгводидактика.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є: озброєння студентів системою мовознавчих і народознавчих знань, формування в них культури українського мовлення, професійних умінь і навичок розвитку усного українського мовлення в дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, зокрема етнонаціональних; ознайомлення із методикою ознайомлення дітей із українським народознавством.

Завданнями курсу є:

- ознайомити студентів із теоретичними, психолого-педагогічними, лінгвістичними й лінгводидактичними засадами навчання дітей української мови в закладах дошкільної освіти національних спільнот;
- ознайомити студентів із методикою навчання дітей української мови в закладах дошкільної освіти національних спільнот;
- навчити складати конспекти занять, дидактичні ігри і вправи з розвитку українського мовлення дітей інших національних спільнот;
- збагатити словник майбутніх фахівців народознавчими поняттями, образними виразами, малими жанрами фольклору;
- ознайомити студентів із українськими народними звичаями, обрядами, традиціями;
- прищепити педагогічні вміння і навички роботи з дітьми з народознавства;
- навчити складати сценарії літературних ранків, вечорів, дозвілля, національних свят.

Програмові результати навчання

ПРН-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПРН-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єкту взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПРН-18. Володіти технологіями організації розвивального предметноігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово..

ЗК-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

II. Фахові:

ФК-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

ФК-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

ФК-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

ФК-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Методологічні й психолого-педагогічні засади навчання дітей української мови в закладі дошкільної освіти національних спільнот

Методологічні засади методики навчання української мови в закладах дошкільної освіти національних спільнот. Предмет і завдання навчальної дисципліни. Міжпредметні зв'язки. Видатні педагоги про навчання дітей другої мови в ранньому та дошкільному віці. Види і типи двомовності, їх характеристика. Інтерференція і транспозиція в оволодінні дітьми інших національних спільнот українською мовою.

Тема 2. Лінгводидактичні засади навчання дітей української мови в дошкільному закладі національних спільнот

Експериментальні дослідження щодо навчання дітей дошкільного віку другої мови. Типові помилки в мовленні дитини, їх причини та шляхи запобігання. Принципи і умови навчання дітей української мови.

Тема 3. Завдання і зміст навчання дітей української мови

Базовий компонент дошкільної освіти і Державний стандарт початкової загальної освіти щодо змісту навчання дітей української мови та ознайомлення їх із народознавством. Вимоги програм щодо навчання дітей дошкільного віку української мови з фонетики, лексики, граматики, зв'язного мовлення.

Тема 4. Методи, прийоми, форми і засоби навчання дітей української мови

Загальна характеристика і класифікація методів навчання другої мови. Специфіка методів навчання української мови в умовах полікультурного середовища. Наочні, словесні та ігрові методи навчання. Ігри-драматизації та театралізовані ігри, їх місце в навчанні дітей української мови. Прийоми навчання (зіставлення, порівняння).

Тема 5. Форми навчання дітей української мови (заняття, гра-заняття, повсякденне життя). Специфіка занять, їх структура. Методика проведення занять і ігор-занять. Закріплення навичок українського мовлення в повсякденному житті. Засоби навчання дітей української мови. Дидактичний і наочний матеріал, його характеристика. ТЗН, їх місце у закріпленні навичок українського розмовного мовлення.

Тема 6. Методика навчання дітей вимови українських звуків.

Спеціальні принципи навчання. Показ і пояснення артикуляції звуків, відсутніх у рідній мові дитини. Прийоми навчання вимови звуків української мови. Скоромовки, чистомовки, їх місце на занятті. Ігри та вправи на розвиток фонематичного слуху та закріплення звуковимови.

Тема 7. Методика лексичної роботи з української мови.

Принципи засвоєння лексики української мови. Прийоми закріплення нових слів. Класифікація дидактичних ігор і вправ на засвоєння української лексики, методика їх проведення.

Тема 8. Методика формування граматичної правильності українського мовлення.

Принципи добору та подачі граматичного матеріалу на занятті. Прийоми введення нових граматичних форм і конструкцій. Ігри та вправи на закріплення граматичних форм українського мовлення.

Тема 9. Методика навчання зв'язного українського мовлення

Діалогічне та монологічне мовлення. Принципи та прийоми навчання діалогу дітей різного віку. Види діалогу. Методика навчання українського діалогічного мовлення. Дидактичні, народні ігри, малі фольклорні жанри, художні твори, побудовані у формі діалогу, їх місце у формуванні навичок діалогічного мовлення. Принципи та прийоми навчання дітей українського монологічного мовлення.

Тема 10. Теоретико-методичне забезпечення методики ознайомлення дітей із українським народознавством в етнонаціональному закладі дошкільної освіти.

Сутність понять «народна педагогіка», «народознавство», «українознавство», «етнопедагогіка», «народна дидактика». Принципи ознайомлення дітей з українським народознавством. Аналіз державних стандартів і чинних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку, тематичних програм «Українське народознавство у дошкільному закладі», «Українотворець».

Тема 11. Методика ознайомлення дітей із українськими народними іграми.

Історія виникнення та розвитку українських народних ігор. Характеристика народних ігор. Методика використання народних українських ігор у роботі з дітьми.

Тема 12. Методика ознайомлення дітей з українськими родинними традиціями.

Поняття: рід, родина, родовід, родичі, хрещені батьки. Методика ознайомлення дітей різних вікових груп з родоводом та сімейними відносинами. Методика ознайомлення дітей з правилами українського сімейного етикету.

Тема 13. Методика ознайомлення дітей із національними традиціями, ремеслами, державними й національними символами України.

Історична та державна символіка України. Герб України. Історія його виникнення. Прапор – державний символ. Історичний і державний гімн. Національні символи України. Символічне значення квітів і стрічок у вінку. Рушник – фольклорний символ України. Рослинні символи України. Методика ознайомлення дітей із державними й національними символами України.

Тема 14. Методика ознайомлення дітей з ремеслами України.

Народні промисли та ремесла, їх регіональна характеристика (вишивка, писанкарство, килимарство, витинанкарство, ткацтво). Методика проведення занять з ознайомлення дітей з народними промислами та ремеслами.

3. Рекомендована література

Основна

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2012. 46 с.
2. Богуш А. М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот [програма та навчально-метод. посіб.] Тернопіль : Мандрівець, 2016. 136 с.
3. Богуш А. М. Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ : Вища школа, 2002. 407 с.
4. Пентиліук М. І. Вивчення української мови в школах з російською мовою навчання. Київ, 2000. 164 с.
5. Кононенко П. Українознавство: Підручник для вищихнавчальних закладів. Київ: Міленіум, 2006. 872 с.
6. Лозко Галина. Українське народознавство. 3-тє вид. Харків, 2010. 472 с.
7. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку: метод. посібн. для дошк. закладів. Львів: Оріяна – Нова, 2008. 208 с.
8. Луценко І. О. Моя країна – Україна. Українське країнознавства для дошкільнят. Київ : Аконт, 2008. 64 с.
9. Ніколаєнко В. М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі. 2 – 6 років. Харків : Основа, 2012. 208 с.
10. Україна – єдина країна. Традиції, обряди, побут. Пам'ятки України. Люди, що змінила Україну. Київ : Глорія, 2016. 297 с.
11. Українське народознавство у дошкільному навчальному закладі : Програма та довідковий матеріал для вихователів. Запоріжжя, 2001. 92 с.

Допоміжна

1. Абієва Д. Е. Особливості розвитку мовленнєвих здібностей дошкільників у двомовному оточенні. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2006.

Т. VIII, вип. 6. С. 6–11.

2. Абієва Д. Е. Полікультурність як одна з характеристик соціокультурного оточення дошкільників (теоретичний аспект). *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ : «Логос», 2007. Т. VII, вип. 12. С. 5–8.

3. Алинкіна Д. Е. Психологічний супровід розвитку мовленнєвих здібностей дітей у двомовному оточенні. *Актуальні проблеми психології. Психологія розвитку дошкільника* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / за ред. проф. С. Д. Максименка. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Франка, 2010. Т. IV, вип. 6. С. 22–29.

4. Бузова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 256 с.

5. Воропай О. Звичаї українського народу: етнографічний нарис. Київ: Школа, 2009. 384 с.

6. Герус Л. Українська народна іграшка / НАН України. Ін-т народознавства. Відп. ред. С. Павлюк. Львів, 2004. 263 с.

7. Ігнатенко Ірина. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 320 с.

8. Калуська Л. В. Соняшникова музична скринька. Збірник музичного репертуару для дітей раннього і дошкільного віку. Тернопіль: Астон, 2015. 120 с.

9. Калуська Л. В. Соняшникова ігротека. Збірник ігор для дітей раннього та молодшого дошкільного віку. Тернопіль: Астон, 2015. 392 с.

10. Капранов В. Веселих свят. / В. Капранов, Д. Капранов. Київ: Зелений пес, 2014. 104 с.

11. Лаврик О. В. Україна. Все, що робить нас українцями. Харків: Віват, 2015. 256 с.

12. Лозинська Є. Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку : Метод. посібник для дошкільних закладів. Львів : Оріяна-Нова, 2008. 208 с.

13. Луценко І. О. Моя країна – Україна. Українське народознавство для дошкільнят. Київ : Аконіт, 2008. 64 с.

14. Майор Н. С., Чаварга О. Ю. Українознавство в дошкільному закладі: метод. реком. Ужгород, 2000. 120 с.

15. Мала енциклопедія українського народознавства / ред. С. Павлюк. Львів : б. в., 2007. 846 с.

16. Марко Грушевський. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ: Либідь, 2006.

17. Стельмащук Галина. Українське народне вбрання. Київ: Література та мистецтво, 2019. 256 с.

18. Українське народознавство / За ред. С.П.Павлюка: Навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2004. 570 с.

19. Шестова І. Святий Миколай, нам всякчас допомагай! // *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ: МЦФЕР-Україна, 2017, № 10. С.58–62.

20. Як народжуються свята? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ: МЦФЕР-Україна, 2018. № 12. С.58–59.

21. Яковенко Любов. З днем народження, Україно! : свято для старших дошкільнят і їхніх батьків. *Дошкільне виховання*, 2016. № 8. С.34-38

22. Янчук Надія. Гості на порозі - Новий рік в дорозі : новорічне свято для дітей середньої групи. *Дошкільне виховання*, 2016. № 10. С.35-39

23. Якименко С. І. Народознавчик: навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2017. 150 с.

Інформаційні ресурси

1. Луговська В. О. Ознайомлення дітей з народознавством в умовах ДНЗ. URL: <https://vseosvita.ua/library/oznajomlenna-ditej-z-narodoznavstvom-v-umovah-dnz-26920.html>.

2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/.../

[bazov-komponent.doc](#)

3. Васенко Л. А., Дубічинський В.В., Кримець О. М. Фахова українська мова : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI_Press/13968/1/Vasenko_Fakhova_ukrainska_2008.pdf
4. Національна бібліотека України імені В. Г. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua/>;
6. Українська мова та література. URL: <http://ridnamova.ck.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточні опитування на практичних заняттях, оцінка якості виконання практичних, самостійних завдань, захист презентацій, есе, експрес-опитування, тестування, контрольні й комплексна контрольна робота.